

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ТІЛІ

Тіл - халық қазынасы

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/172432/**Камил Дилноза Паррухбай Кызы**

Түркістан облысы, Кентау қаласы, «Urker» мектебі ЖШС

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Тіл – тек коммуникация құралы ғана емес, ол ұлттың мәдениетінің, тарихының, дүниетанымының бейнесі болып табылады. Әрбір халықтың тілі – оның өмір сүру тәсілі, ішкі рухани әлемі мен ұлттың өзіндік ерекшеліктерін сақтаушы маңызды мұрасы. Қазақ тілінің байлығы, тереңдігі мен әсемдігі арқылы халқымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан мәдениеті мен болмысын көреміз. Бұл мақалада тілдің халық қазынасы ретіндегі маңыздылығын тереңірек қарастырамыз.

Тілдің халық өміріндегі рөлі

Тіл – бұл ұлттың қоғамдағы өз орнын, дүниетанымын және болмысын көрсететін айқын белгі. Әрбір сөз, сөйлем, көркемдік образ сол халықтың ұжымдық санасын, рухани деңгейін айқындайды. Қазақ халқының тіліндегі халықтың табиғатқа, тіршілікке, адам өміріне деген көзқарасы мен түсініктері тікелей бейнеленген. Қазақ тілі, әсіресе, табиғатпен тығыз байланысты сөздер мен тіркестерге бай. Мысалы, қазақ тіліндегі «жылқы», «түйе», «қой» секілді сөздер мал шаруашылығы мен көшпелі өмір салтын, ал «ауа», «күн», «тау», «жер» сөздері табиғаттың тылсым күштері мен қасиеттерін сипаттайды. Әрбір тілдегі сөздер халықтың жан дүниесінің, рухани тіршілігінің көрінісі болып табылады.

Қазақ халқының өз тілі арқылы өмір салты, салт-дәстүрлері, ұғымдары мен көзқарастары сақталған. Ауыз әдебиеті, ұлттық эпос, халықтың бай әндері мен күйлері тіл арқылы дамып, таралып отырған. Қазақтың батырлар жырлары, аңыз-әңгімелері, ертегілері – халықтың рухани қазынасы, ал тіл – олардың өміршеңдігін сақтаушы механизм. Қазақ тілінде сақталған дәстүрлі ақын-жыраулардың өлеңдері мен термелерінен халықтың әлемге деген көзқарасы мен адамгершілік ұстанымдары айқын көрінеді.

Тіл - ұлттық сәйкестіктің символы

Тіл – бұл ұлттық сәйкестіктің басты символы. Әрбір ұлттың тілінде сол ұлттың мәдениеті мен тарихы, рухы мен сана-сезімі, ішкі дүниетанымы жататыны сөзсіз. Қазақ тілі осы ұлттық сәйкестіктің негізі ретінде ұлтты біріктіріп, оның өзіндік ерекшеліктерін сақтайтын құрал болып табылады. Ұлттың санасы мен мәдениетін ұрпақтан-ұрпаққа жеткізуші мәдени мұра тілде жинақталған.

Қазақ тілінің ұлттық сәйкестіктің символы ретіндегі маңызы өте зор, себебі бұл тіл – қазақ халқының мыңжылдық тарихын бейнелейтін айна. Тіл арқылы ұлттық құндылықтар мен сенімдер, әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлер сақталады. Қазақ тіліндегі әрбір сөз – халықтың ұлттық болмысын айқындайтын бір бөлшек. Мысалы, қазақ халқының бірлігі мен ынтымағын сипаттайтын «батыр», «ел», «жер», «қонақ» сөздері осы сөздердің халықтың өміріндегі ерекше орны мен маңыздылығын көрсетеді.

Тілдің ұлттық сәйкестікті сақтаудағы рөлі оның әлеуметтік құндылығы мен күнделікті өмірде қолданылу деңгейіне байланысты арта түседі. Қазақ тілінің қоғамдық өмірде кеңінен қолданысқа енуі, оның мәдени-экономикалық дамудағы рөлі ұлттың дамуында маңызды орын алады. Тілдің қоғамдағы орны мен жағдайы оның болашағы мен ұлттың болмысын айқындайды.

Тілдің білім мен тәрбиедегі орны

Тіл – тәрбиенің негізі, білімнің қайнар көзі. Балаға тіл үйрету арқылы

оны тұлға ретінде қалыптастыруға болады. Тіл – адамның ойлау жүйесін дамытуға, адамгершілік пен моральдық құндылықтарды қалыптастыруға ықпал етеді. Қазақ тілінің дамуы мен білім саласында пайдаланылуы оқушылардың дүниетанымын, өзіндік санасын қалыптастырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары – жас ұрпаққа ұлттық құндылықтарды, тарихты және мәдениетті жеткізудің басты құралы болып табылады. Бұл пәндер арқылы оқушыларға қазақ халқының әдеби мұрасы, шығармашылық байлығы, дәстүрлері мен тарихы үйретіледі. Тіл арқылы жас ұрпаққа өз тілін құрметтеу, ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілікті ояту, патриоттық сезімді қалыптастыру мақсатында көптеген тәрбиелік жұмыстар жүргізіледі. Бала тілі арқылы оның тұлғалық қасиеттері қалыптасып, оның рухани байлығы да дамиды.

Қазақ тілі мен әдебиетінің білім беру жүйесіндегі орны ерекше. Әсіресе, жоғары оқу орындарында тіл мен әдебиетті оқыту арқылы студенттерге ұлттық сананы қалыптастыру, халқымыздың әдеби мұрасын меңгеру, ұлттық құндылықтарды түсіну маңызды болып табылады. Қазақ тілімен қатар қазақ әдебиетін зерттеу, оны тереңінен меңгеру ұрпақтың мәдени, рухани дамуына зор ықпал етеді.

Тіл – ұлттың тарихын сақтаушы құрал

Тіл – ұлттың тарихын сақтау мен болашаққа жеткізудің құралы. Қазақ тілі өз бойында ұлттың бүкіл рухани мұрасын, тарихи дамуын, өмір салтын сақтап қалған. Әрбір тілде халықтың өткен тарихы, оның қалыптасу жолы, әлеуметтік жағдайы, рухани дүниесі айқын көрініс табады. Қазақ тіліндегі сөздер мен фразалар тек күнделікті өмірді ғана емес, тарихи кезеңдерді, ерліктер мен жеңістерді, ұлттық құндылықтарды да сақтайды.

Қазақ тілінде жазылған шығармалар, батырлық жырлар, аңыздар мен эпостар халықтың тарихи тағдырын, қоғамдық және әлеуметтік қатынастарын баяндайды. Мысалы, «Қобыланды батыр», «Алпамыс батыр» сияқты шығармалар қазақ халқының жауынгерлік рухын, ерлік дәстүрін, батырлық қасиеттерін сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізеді.

Сонымен қатар, қазақ тілінде жазылған тарихи және әдеби шығармалар арқылы ұлттың терең тарихы мен мәдениеті туралы құнды мәліметтерді білуге болады.

Қазақ тілі – ұлттың өмір сүру кеңістігіндегі барлық өзгерістерді, дамуды, өзгерістерді жеткізуші негізгі мұра болып табылады. Тіл арқылы ұлттың өткенін, тарихын, мәдениетін сақтауға, оны келер ұрпаққа жеткізуге болады.

Қорыта келе, тіл – халықтың рухани қазынасы, оның мәдениеті мен тарихының негізгі сақтаушысы. Қазақ тілінің маңызы терең және кең ауқымды. Ол – ұлттық болмыстың айнасы, ұлттың өзіндік ерекшелігін, мәдениетін және тарихын сақтап, дамыту құралы болып табылады. Тілдің халық өміріндегі рөлі, оның ұлттың бірлігін нығайтудағы орны, оның ұрпақ тәрбиесіндегі маңызы ерекше. Сондықтан қазақ тілін сақтау, оны дамыту және келер ұрпаққа жеткізу әрбір азаматтың, білім беру саласындағы мамандардың басты міндеті болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қабдолов З. «Тіл мәдениеті». Алматы, 2012.
2. Жұбанов А. «Қазақ тілі жөнінде». Алматы, 2009.
3. Аханов К. «Тіл білімінің негіздері». Алматы, 2003.
4. Сарыбаев Ж. «Қазақ тілінің тарихи грамматикасы». Алматы, 2007.
5. Мұсабаев С. «Қазақ тілінің мәдениеті мен тарихы». Алматы, 2005.
6. Жанпейісова М. «Қазақ тілінің өзекті мәселелері». Алматы, 2011.
7. Әбдуәлиева С. «Қазақ тілі: тарихы мен дамуы». Алматы, 2010.